

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ

ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ (ਸੰਤ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ

ਡਾ: ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਜਿਲਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ ਨੰ. 01886-260334

©

ਸਭ ਹੱਕ ਕਰਤਾ ਦੇ ਰਾਖਵੇ ਹਨ

ਫਰਵਰੀ 2006 — 16 000

ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ (ਸੰਤ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ

ਡਾ: ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਜਿਲਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ ਨੰ. 01886-260334

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪਰਮ ਸਨਮਾਨ ਜੋਗ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਜੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇ ਜੀ

ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਲੋਂ ਜੋ 26 ਫਰਵਰੀ 2006 ਨੂੰ ਵਿਰਸਾ ਸੰਭਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੂਮੀ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ ਵਰਗ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀ, ਕੌਮ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਢੂੰਢਣ ਲਈ ਇੱਕਤਰਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਮਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਦਾ ਹੈ। ਮਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਫਰਾਂਸ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਬੜੇ ਚਿੰਤਾ-ਜਨਕ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕੜੀ ਅਧੀਨ ਹੀ ਅੱਜ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੋਸ਼ਟੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਉਦਮ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੀ ਛੱਟ ਐਨੀ ਬੋਝਲ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਦੁਖੀ ਵੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਮਲੀ, ਚੋਰ, ਜੁਆਰੀਏ ਆਪ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਅਮਲ ਪੀਣਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ, ਜੁਆ ਖੇਡਣਾ ਮਾੜੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਯਾਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਸਾਡੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ —

ਜੈਸੇ ਪੋਸਤੀ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਪੋਸਤ ਬੁਰੇ,
 ਤਾ ਕੇ ਬਸ ਭਇਓ ਛਾਡਿਓ ਚਾਹੈ ਪੈ ਨ ਛੂਟਈ॥
 ਜੈਸੇ ਜੁਆ ਖੇਲ ਬਿਤ ਹਾਰ ਬਿਲਖੈ ਜੁਆਰੀ,
 ਤਉ ਪਰ-ਜੁਆਰਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨ ਟੂਟਈ॥
 ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਜਾਤ ਹਿਰਦੈ ਸਹਕਤ
 ਪੁਨਿ ਤਜਤ ਨ ਚੋਰੀ, ਜਉ ਲਉ ਸੀਸ ਹੀ ਨ ਛੂਟਈ॥
 ਤੈਸੇ ਸਭ ਕਹਤ ਸੁਨਤ, ਮਾਇਆ ਦੁਖਦਾਈ
 ਕਾਹੂ ਪੈ ਨ ਜੀਤੀ ਪਰੈ, ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਲੂਟਈ॥੫੯੧॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਵੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਛੱਡਦਾ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਸਵਾ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਸਾਂ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਨਿਘਰੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਉਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਗਮਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਨਿਰੰਜਨੀ ਜੋਤ ਨੇ 239 ਸਾਲ ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਕੜੇ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਢੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ—

ਕਲਿ ਆਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ॥

ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦੇ ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ॥

ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤਿ ਮੁਖਹੁ ਆਲਾਈ॥

ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇਦੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤੁ ਬਿਧਿ ਭਾਈ॥

ਸੇਵਕ ਬੈਠਨਿ ਘਰਾਂ ਵਿਚਿ ਗੁਰ ਉਠਿ ਘਰੀ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ॥

ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸਵਤੀ ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕ ਗਵਾਈ॥

ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮ ਹਿਤ ਭਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਉ ਜਾਈ॥

ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਸਭਸ ਜਗ ਮਾਂਹੀ॥੩੦॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧

ਪਉੜੀ ੩੦

ਦੀ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਸੱਚਾਈ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾੜ ਖੇਤ ਨੂੰ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। “ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ” ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਵੱਢੀ ਰਿਸ਼ਵਤ-ਖੋਰੀ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਜਾੜਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ, ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਮਲਾਹ ਹੀ ਡੋਬ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਹੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਇੰਨੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਰਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਡੰਮ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਵੀਂ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਧੇਰੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੰਨੀ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਅਧੇ-ਪੱਠੇ ਮੀਲ ਤੇ ਕਬਰਾਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ, ਮੱਠਾਂ ਅਤੇ ਤਕੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਠੇਰਿਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਰਸਮੋਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਦਾਲੇ ਮੱਕੜ ਜਾਲ ਉਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਫਸਾਇਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਜਣ, ਮਿੱਤਰ, ਹਮਦਰਦ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਛੁਡਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੌਣ ਛੁਡਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਤਾਂ “ਆਪਣੇ ਫਾਥੜੀਏ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਛੁਡਾਵੇ ਰਾਮ” ਸਚਾਈ ਢੁਕ ਗਈ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਅਪਣਾ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

1. ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤ :

ਗੁਰੂ ਚਾਲੀ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ, ਪ੍ਰਵਾਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦੇ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ ਕਰ, ਬਚੇ ਨੂੰ “ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਤੁਮ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ” ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਊਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ, ਨੱਚ ਟੱਪ ਕੇ, ਅਸ਼ਲੀਲ ਗਾਣੇ ਗਾ, ਕੇਕ ਕੱਟ ਕੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵੀਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

2. ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ :

ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ

ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੁਆ ਕੇ ਬੜਾ ਸਾਦਾ ਤਰੀਕਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਾਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਪੇਚੀਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਵੀ ਜਿਸ ਧਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗੀਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਦਾ ਪੱਤਰ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਸ ਕਾਰਡ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਤੋਂ 150 ਰੁਪਏ ਤਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਝੋਲੇ-ਨੁਮਾ ਕਾਰਜ ਦੇ ਬਣਾਏ ਲਫਾਫੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਸਤ ਕਾਰਡ ਸਨ, ਇੱਕਲੇ-ਇੱਕਲੇ ਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਇਕਲੇ-ਇਕਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਾਂ ਸਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਅਤ-ਕਥਨੀ ਸਮਝੋਗੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਸੱਚ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਡ ਦਾ ਹੈਡਿੰਗ ਸੀ : (1) ਝਾਕਾ-ਠਾਕਾ ਪਾਰਟੀ (2) ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ-ਰਿੰਗ ਸੈਰੋਮਨੀ-ਪਾਰਟੀ (3) ਨਚ ਲੋਂ ਟਪ ਲੋਂ ਪਾਰਟੀ (4) ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਲੇਡੀ ਸੰਗੀਤ ਜਾਗੋ ਪਾਰਟੀ, (5) ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਆਤਿਸ਼ ਬਾਜੀ-ਪਾਰਟੀ (6) ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਪਾਰਟੀ (7) ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਦਿਵਸ, ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਲੰਗਰ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਾਰਟੀ। ਐਨਾ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸੁਣ ਕੇ ਇੱਕ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਲੱਜਾ ਜਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ, ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਡੰਬਰ ਰਚਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਲੜਕੀ, ਲੜਕਾ ਜਾਂ ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਭ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲਸ ਵਿੱਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਨਚਣ-ਟਪਣ ਦੇ ਮੌਜ਼ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਜੀਬ ਦਸ਼ਾ ਬਨਾਉਣ ਤੋਂ ਸੰਭਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

3. ਦਾਜ ਦਹੇਜ :

ਦਾਜ ਦਹੇਜ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੇ ਵਾਲੇ ਲੜਕੀ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਪਾਸੋਂ, ਲੋਭ-ਵਸ ਹੋ, ਦਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਮੋਟੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਕਾਲਖ ਦਾ ਧੱਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਜਿਹੜੀ ਬਚੀ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਕੇਵਲ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਪੇਕੇ ਘਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ? ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਲੀੜਾ ਕਪੜਾ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ। ਮੰਗਣਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ

ਦੇਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ ॥ ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਕੈ ਦੀਐ ਰਹੈ ਅਘਾਇ ॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥

(ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 2੮੧)

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਵੀਚਾਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਜਾਂ ਖੁਦ ਲੜਕਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਬਣੀ ਬੱਚੀ ਪਾਸੋਂ ਮੂੰਹ ਖੋਲ ਕੇ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣੀ ਬੱਚੀ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਅਤੇ ਸਸ-ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਕਦਾਚਿਤ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਹੁਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਐਸੀ ਆਸ ਹੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

4. ਭਰੂਣ ਹਤਿਆ :

ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਦਾਜ-ਦਹੇਜ ਦੇ ਹਉਏ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਹੀ ਅੱਜ ਦਾ ਸਮਾਜ ਭਰੂਣ ਹਤਿਆ ਵਰਗੀਆਂ ਲਾਹਣਤਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਰੂਣ ਹਤਿਆ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਰੀ ਹੀ ਨਾਰੀ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਇਹ ਕੁਰੀਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਰੂਣ ਹਤਿਆ ਦਾ ਘੋਰ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਦੇ ਭਾਰੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਜਨਮ-ਦਰ ਘਟਣ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਭਵਿੱਖ ਅਤਿ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਦੰਡ ਦੇ ਭਾਰੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਜਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਮਾਰੀਏਂ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਹੱਕ ਨੂੰ ਖੋਹਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧ ਬਦਲੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਚੋਰੀ ਛਿਪੇ, ਕਿਸੇ ਚੁਤਰਾਈ ਅਧੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ :-

ਮਾਣਸਾ ਕਿਅਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਿਕਲੈ

ਹਰਿ ਦੀਵਾਣਹੁ ਕੋਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇਆ ॥

ਮ : ੩, (ਪੰਨਾ ੫੯੧)

ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਆਸਾ ਮ: ੩ (ਪੰਨਾ ੪੨੯)

ਦੀ ਸਤਿਆ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ, ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਦਰ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਫਿਰ ਕਾਦਰ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

5. ਵਡਾ ਕਰਨਾ (ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ)

ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ੇ ਖਿਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਉਥੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਇਕੱਠ ਕਰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਕ-ਨਮੂਜ਼ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਇੰਨ੍ਹਾ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਕਿ “ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏਂ ਸਿਰਾਧ ਕਰਾਹੀ ॥ ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉਂ ਪਾਵਹਿ ਕਉਆ ਕੂਕਰ ਖਾਹੀ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੩੩੨)”

ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਰਿਣ ਚੁਕਾਈਏ ਅਤੇ ਫੋਕੇ ਅਡੰਬਰੀ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀਏ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੈਂਤੀਵੀ ਵਾਰ ਦੀ ਤੇਰਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸੁਚੇਤਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਐਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਅਸਲੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਤਪ ਆਦਿ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਪੁੱਤਰ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਜਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ, ਕਿ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸੇਧ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਰਮਕਾਡਾਂ ਦੀ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਿੱਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੈ। ਐਸਾ ਪੁੱਤਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਬੇਈਮਾਨ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਹੋਮ-ਜੱਗ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੰਮਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਖੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੀ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ—

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਸੁਣੈ ਬੇਦ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ॥

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਤਪੁ ਵਣ ਖੰਡਿ ਭੁਲਾ ਫਿਰੈ ਬਿਬਾਣੀ ॥

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਪੂਜੁ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀ ॥

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਨ੍ਰਾਵਣਾ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ॥

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਦਾਨ ਬੇਈਮਾਨ ਅਗਿਆਨ ਪਰਾਣੀ ॥

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਵਰਤ ਕਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ॥

ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਰੁ ਨ ਜਾਣੀ ॥੧੩॥ (ਵਾਰ ੩੧ ਪਉੜੀ ੧੩)

ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਫੋਕੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਅਤੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ ਨੂੰ ਚੁਕਾਈਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ।

6. ਸੋਹਣੇ ਬਣਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ :

ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਸਵਸਤਾ ਉਪ੍ਰੰਤ ਚੰਗੇ ਸਾਦੇ ਸਵਛ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁਹਣਾ ਬਣਦਾ ਬਣਦਾ ਕਾਦਰ ਅਗੇ ਹੀ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਦਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ “ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ” ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੋ ਸਰੂਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰੰਦਾ ਅਤੇ ਮੰਨਦਾ ਕਿ “ਪੂਰੇ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੂਰਾ ਘਟਿ ਵਧਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥” ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਮਨੁੱਖ ਸੁਹਣਾ ਬਣਦਾ ਬਣਦਾ ਸਗੋਂ ਕਰੂਪ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ

ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। “ਸੇਈ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣੇ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਨ ਬੈਹਣੇ” ਮ:੩ ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁਸੰਗਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਲਚਰ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਹਣਾ ਬਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਹਣਾ ਬਣਨ ਲਈ ਕਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਕੇ, ਕਦੇ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਢੋਢਣੇ ਤਬੀਤ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਲਪ-ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਦਰ ਨੇ ਜੋ ਸਰੂਪ ਬਖਸ਼ਿਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ, ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸਜਾ ਭੋਗਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਲਣ ਦੀ, ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਆਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਢਾਲਣ ਦੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਾਦਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾਂਗੇ ਫਿਰ ਜੀਵਨ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਉ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ, ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋਵਾਂਗੇ ਫਿਰ ਦਰ ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਹਕਰਾਂ ਅਵਸ਼ ਸਹਿਨ ਕਰਨੀਆਂ ਹੀ ਪੈਣਗੀਆਂ।

7. ਸਿਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ :

ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, “ਇਕ ਨੂੰ ਕੀ ਰੋਨੀ ਐ ਉਤ ਗਿਆ ਈ ਆਵਾ” ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਦੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗੱਲੋ ਗੱਲੀ, ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੱਦੀ ਪੁਸ਼ਤੀ ਸਰਦਾਰੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਲਗੀਧਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਕੇ, ਅਖੌਤੀ ਸਵਰਨ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਕੇ, ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ :

ਜਿਨ ਕੀ ਬਰਨ ਗੋਤ ਕੁਲ ਨਾਹੀ ॥

ਸਿਰਦਾਰੀ ਨ ਭਈ ਕਿਦਾਈ ॥

ਇਨਹੀ ਕੋ ਸਿਰਦਾਰ ਬਨਾਉ ॥

ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾਉ ॥

ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ :

ਇਨ ਗ੍ਰੀਬ ਸਿਖਨ ਕੋ ਮੈ ਦੇਉ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ॥

ਜਿਹ ਯਾਦ ਰਹੇ ਹਮਰੀ ਗੁਰਆਈ ॥

ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਜੋ ਸਿਰਦਾਰੀ ਦੇ ਚਿੰਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰੀ ਦੇ ਚਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ,

ਨਾਈ ਦੀ ਗੰਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ

ਸਰਦਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਬੂ ਬਣਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖ ਨੌਜਵਾਨੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਰੁਝਾਨ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਮਾੜੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਸ ਚਲ ਰਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਸੰਭਲਾਂਗੇ ਤਾਂ ਪਛਤਾਵੇ ਦਾ ਸਲ੍ਹ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ-ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਕੁਹਦਾ ਰਹੇਗਾ।

8. ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ :

ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬਿਅਦਬੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਹੁਣ ਤਾਂ ਨੌਜਵਾਨੀ ਵਿਚੋਂ ਨਸ਼ਾ ਰਹਿਤ ਨੌਜਵਾਨ ਲੱਭਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ, “ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਲੇ ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟੁ ਰਹਿਓ ਰੀ” (ਪੰਨਾ ੩੮੪) ਵਾਲੀ ਗਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦਾਵਾ ਅੱਗ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਨਸ਼ੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧਨ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਵੀ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਣ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਹਨ। ਐਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਮਝ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਪਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਪਾਈ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਵਾਰ, ਕੈਂਸਰ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਮਿਹਦੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ, ਮਿਰਗੀ ਅਤੇ ਲਕਵੇ ਦੇ ਦੌਰੇ, ਜਲੋਧਰ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਟੱਬਰ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਇਆ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਆ ਕਾਬਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਸ਼ੇ ਮਿੱਠਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹਨ, ਜੋ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਦੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਨਿਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਸ ਜਾਂ ਰੀਸੋ ਰੀਸੀ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗਿਫ਼ਤ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਪੁੰਧਲਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਰਾ ਪੁੰਦਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਿਆਣਾ ਮਨੁੱਖ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਜੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿਆਣੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੇਧ ਨੂੰ ਕਬੂਲਿਆ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਨਸ਼ਈਆਂ ਦੀ ਤੇ

ਪਰਜਾ ਵੀ ਨਸ਼ਈਆਂ ਦੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਾਂ ਨਸ਼ਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ।

9. ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ੇ :

ਨਸ਼ੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਘੁਸ-ਪੈਠ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਸਤਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਫੰਕਸ਼ਨ (Function) ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਨੇ ਚਾਹੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੰਚ ਚੁਣਨਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਸਰਪੰਚ, ਚਾਹੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਪੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਗਰ ਸੇਧ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜੀ ਲਈ ਹਰ ਵਰਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭੁਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਸ਼੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੋਹੜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਨਿਗਰ ਸੇਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਸ਼੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਵੋਟਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ, ਕੈਪਸੂਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਆਪ ਸੰਭਲਣ ਦੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਜਰੂਰ ਵਰਤ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਕਬੀਰ ਡੂਬਹਿਗੋ ਰੇ ਬਾਪੁਰੇ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੀ ਕਾਨਿ ॥

ਪਾਰੋਸੀ ਕੇ ਜੋ ਹੂਆ ਤੂ ਅਪਨੇ ਭੀ ਜਾਨ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੧੩)

ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕੁਟਲ ਨੀਤੀ ਵਰਤ ਕੇ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ

ਰੈਡ ਇੰਡੀਅਨਜ਼ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਕੀਤਾ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਐਬੋਰਿਜ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਜਪਾਨੀਆਂ ਨੇ ਚੀਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਰੂਸ ਨੇ ਮੰਗੋਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰ ਦਰ ਭਟਕਣ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, 1948 ਦੇ ਚੀਨੀ ਇਨਕਬਾਲ ਮਗਰੋਂ, ਅਫੀਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹੀ ਚੀਨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਦੇਸ਼ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਪਾਇਆ, ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਰੈਡ ਇੰਡੀਅਨਜ਼ ਅਤੇ ਐਬੋਰਿਜ਼ਨਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਮਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਠੋਸ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

10. ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਹੜ :

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, “ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ” ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, “ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ ਨ ਪੂਛਹੁ ਜਾਤੀ ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੇ ॥” ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਕੇ “ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜੁ ਨਾਉ ॥ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਇਕਾ ਛਾਉ ॥” (ਪੰਨਾ ੧੩) ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਫਸ ਗਏ ਹਾਂ।

ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਸਨ ਕਿ,

ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਜਾਇਆ ॥

ਤਉ ਆਨ^੧ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥੨ ॥

ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ^੨ ॥

ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ ॥੩ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥

ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ ॥੪ ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੩੨੪)

ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ —

1. ਜੇ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ 2. ਹੋਰ ਰਸਤੇ 3. ਸੂਦਰ

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ^੪ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥
 ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੇ ਮੰਦੇ ॥੧॥
 ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥^੫ ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ
 ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਗੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਯਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ ॥
 ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚੁ^੬ ਯਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ^੭ ॥੨॥
 ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਜਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ ॥
 ਹੁਕਮ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥

(ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੦)

ਅੱਜ ਦੇ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਭਾਵੇਂ ਨ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੋਤ (Last Name) ਤੋਂ ਵਾਂਗ ਰਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੌਂਝੀ ਸੋਚਣੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਤਾ ਕਢ ਕੇ ਏਕਤਾ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਸ ਏਕਤਾ ਲਈ ਵੀ ਖਤਰਾ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

11. ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵੀ ਦਿਖਾਵਾ :

ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਤਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਾਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵੀ ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਡੌਰੂ ਬਜਾ ਕੇ ਲੋਕ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨ ਵਾਂਗ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸੀਂ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਗੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਘਰ ਵਾਲੇ ਮੀਆਂ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਵਾਰ, ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੀ ਅਰਦਲ ਵਿੱਚ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖਲੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੋਗ ਪਿਆ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ, ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੁਕਾਰ-

4. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤ ਤੋਂ 5. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਉਤਪੋਤ ਹੈ। 6. ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। 7. ਨੁਕਸ 8. ਘੜਨ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ)

ਕਬੀਰ ਭਾਂਗ ਮਾਛਲੀ ਸੁਰਾ ਪਾਨਿ

ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਖਾਂਹਿ ॥

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕੀਏ ਤੇ ਸਭੈ ਰਸਾਤਲਿ ਜਾਂਹਿ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੧੧—

ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ —

ਮਾਣਸੁ ਭਰਿਆ ਆਣਿਆ ਮਾਣਸੁ ਭਰਿਆ ਆਏ ॥

ਜਿਤ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ ॥

ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨਾ ਪਛਾਣਈ ਖਸਮਹੁ ਧਕੇ ਖਾਇ ॥

ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਝੁਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੩, (ਪੰਨਾ ੫੫੪)

ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ-ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ — “ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬ ਦੋਵੈਂ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਖੁਥਾ ਜਾਇ” (ਪੰਨਾ ੪੭੪) ਵਾਲੀ ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਅੱਜ ਇਹ ਵੀਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਦੀਨ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ ਪਰ ਹੋ ਉਲਟਾ ਗਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਦੀਨ ਵੀ ਗਵਾ ਲਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਧੋਗਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਪਈਆਂ —

ਕਬੀਰ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਨੀ ਸਿਉ ਦੁਨੀ ਨ ਚਾਲੀ ਸਾਥਿ ॥

ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਾਫਲਿ ਅਪੁਨੈ ਹਾਥਿ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੬੫)

ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕੁਹਾੜਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਲੋਕ ਲੱਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਧਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਅਧਰਮੀ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਰਾ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਸੋ ਸਿਖ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥

ਸਲੋਕ ਮ:੩ (ਪੰਨਾ ੬੦੧)

ਲੋੜ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਚਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਚਲਾਂਗੇ ਤਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਲਫੇੜੇ ਝਲਣੇ ਪੈਣਗੇ।

12. ਵੱਢੀ ਖੋਰੀ :

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੁਰੀਤੀ ਨੇ ਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਵੱਢੀ ਖੋਰੀ। ਜਿਸ ਵੀ (Post) ਅਸਾਮੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੀ ਹੱਡ-ਹਰਾਮੀ ਕਰਨੀ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹ ਵੱਢੀ ਲੈਣੀ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰੀ ਕਰਨੀ ਆਪਣਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੱਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਪੇਚੀਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੋਟ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿਉ, ਕੰਮ ਵੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਚਾਹ ਵੀ ਪਿਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ —

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥

ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੧)

ਪਰ ਅੱਜ ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਉਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ “ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਛਿ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥” ਪਰ ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੋਹਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਾਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਐਸੇ ਆਚਰਣ ਹੀਣ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਨਿਯਾਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲੈ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਹਕ ਉੱਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਈਏ। ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰੀਏ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਸਮਝੀਏ। ਫਿਰ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸਵਰਗ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

13. ਸਿਖ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਘਾਟ :

ਸਿਖ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ, ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ (ਵਿਸ਼ੇ) ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਅਜ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਜਾਂ ਬੇਵਸੀ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਦੁਬਾਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣੀ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ, ਪਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ, ਮਾਦੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ, ਸਚਿਆਰ ਬਣਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਰਸਾਈ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਲੋੜ ਹੈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀ, ਜੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਦ ਸਾਡਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੰਤੁਲਨਤਾ ਵਿੱਚ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਗਏ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇਗਾ।

14. ਸਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਅਸਭਿਅਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ :

ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਸਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜੋ ਲਚਰ ਗਾਇਕੀ ਅਤੇ ਨੰਗੋਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ, ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਪਛਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਐਸੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ। ਨਾ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਫਿਰ ਨਾ ਅਸੀਂ ਪੂਰਬ ਜੋਗੇ ਰਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੱਛਮ ਜੋਗੇ, ਦੋਵਾਂ ਵਿਰਸਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੋਗਲੇ ਜਿਹੇ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ ਫਿਰ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਬ ਨੇ ਝਲਣਾ ਹੈ ਨਾ ਪੱਛਮ ਨੇ। ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਸਥਿਤੀ ਅਜੀਬੋ ਗਰੀਬ ਜਿਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੰਭਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

15. ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ :

ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੋਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬੇ-ਨਿਯਮੀ ਅਧੀਨ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਕੈਮੀਕਲ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਨਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੁਆਰਾ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪੋ-ਧਾਪੀ ਅਤੇ ਬੇਨਿਯਮੀ ਅਧੀਨ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਉਤੇ ਹੁਣ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਚੀ ਉਚੀ ਡੈਕ ਲਾ ਕੇ, ਬੱਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀਲ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੇਪਾਂ ਲਾ ਕੇ, ਸਾਰੇ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਐਨਾਂ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ (Sensitivity) ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। (Noise Pollution) ਆਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। Noise Pollution ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸੀਮਤ ਸੀਮਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

16. ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਦਾ ਤਿਆਗ :

ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਿਘਾਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਾਂ, ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਕੀ, ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਰੁਝਾਨ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਖੋ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲੋਂ, ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਨ ਘਰ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਘਾਟ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਸਕਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਗਤੀਆਂ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ —

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥੬॥

ਬਸੰਤ ਮ:੧ (੧੧੩੧)

ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੀਏ।

ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਪੰਜ ਕੁ ਮੋਟੇ ਕਾਰਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ —

1. ਅਗਿਆਨਤਾ
2. ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਾ
3. ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗੀਸ

੧. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਘਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੀਆਂ ਜੀ ਮੀਆਂ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

4. ਨੱਕ ਰਖਣ ਲਈ

5. ਵਡਿਆਈ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ

1. ਅਗਿਆਨਤਾ :

ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਧੀਨ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਵੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਹਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਅਵਸ਼ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਸਿਆਣੇ, ਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਧੀਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

2. ਅੰਨਾ ਪੈਸਾ :

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬਿਅੰਤ ਮਾਇਆ ਬਖਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਭਰ ਲਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੀ ਕੀਤੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜੋਗ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਕਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣਾ ਸੁਹਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਬਿਅਰਥ ਫਜ਼ੂਲ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਅਡੰਬਰ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹਵਾ ਖੱਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੇ-ਲੋੜੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਲੋਕ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਾਂਗੇ, ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਪਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਸ ਕਹਿ ਦੇਵੇਗਾ, ਪਰ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਜਰੂਰ ਹੀ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਅਤੇ ਦੋ ਨੰਬਰ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਦੇ ਭਾਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਨਸੀਹਤ ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਬਚਨ ਹੈ —

ਫੁਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੇ ਅਰ ਖਾਇ ॥

ਦੇਵੇ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੇ ਖੁਦਾਇ ॥

3. ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਗੀਸ :

ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀ ਗੀਸ ਕਰਨਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜਾ ਅਵਗੁਣ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਸੋਭਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੀਸ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ “ਲੋਕਨ

ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਉਪਮਾ ਤੇ ਬੈਸੰਤਿਰ ਜਾਰਿ॥” (ਪੰਨਾ ੫੨੮) ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਬਲ, ਆਪਣਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ —

ਜੇ ਕੋਊ ਅਪਨੀ ਓਟ ਸਮਾਰੈ॥

ਜੈਸਾ ਬਿਤੁ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ਵਰਤੈ ਅਪੁਨਾ ਬਲੁ ਨਹੀ ਹਾਰੈ॥੧॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੬੧੯

ਜਿਵੇਂ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਚਾਦਰ ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਚਾਦਰ ਦੇ ਸਾਈਜ਼ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਚਾਦਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ। ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੱਖੀ ਮੱਛਰ ਡੰਗੇਗਾ ਜਾਂ, ਸੀਤ ਦਾ ਦੁਖ ਸਹਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਵੀ ਵੇਖੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਪੜਦਾ ਚੁਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਵਿੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਚਲਾਉਣ ਦੀ, ਜਰੂਰਤ ਹੈ ਫੋਕੀ ਵਾਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ, ਜੇ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਸੁੱਖ ਭੋਗਾਂਗੇ। ਨਾ ਬਚਾਂਗੇ ਆਪਣਾ ਵਿਤ ਹਾਰ ਕੇ ਪਛਤਾਵਾਂਗੇ।

4. ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਡੰਬਰ :

ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਵੇੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਉਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਨੱਕ ਰੱਖਦਾ-ਰੱਖਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ ਨੱਕ ਹੀ ਵਢਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਰਾਈ ਅਧੀਨਗੀ ਵੀ ਕਬੂਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਰਕੀਆਂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਨੌਬਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਆਤੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਕਬੋਲ ਸਹਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਖਰ ਆਤਮ ਹਤਿਆ ਵਰਗੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨੱਕ ਰੱਖਦਾ ਰੱਖਦਾ ਮਨੁੱਖ ਨੱਕ ਦਾ ਸਾਹ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਥੋੜ-ਚਿਟੀ ਵਾਹਵਾ, ਅਖੌਤੀ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5. ਵਡਿਆਈ ਕਰਾਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ :

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਆਪਣੀ ਉਸਤਤਿ, ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣਨੀ। ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਭਾਵਨਾ ਆਪਣੀ ਵਾਹਵਾ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਾਹਵਾ ਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਵਡਿਆਈ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਹਵਾ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਸੀਮਾ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਰਚਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਅਡੰਬਰ ਰਚ ਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਆਪਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲਈਏ ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, “ਉਸਤਤ ਨਿੰਦਾ ਦੋਉ ਬਿਵਰਜਤ” ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੋ ਅੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਗ ਹਨ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਨ, ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਡੰਬਰ ਰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਰਚਾਏ ਹੋਏ ਅਡੰਬਰ ਦੀ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਅਹਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੈਲੇ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ “ਜੈਸਾ ਬਿਤੁ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ਵਰਤੈ ਆਪੁਨਾ ਬਲੁ ਨਹੀ ਹਾਰੈ” ਦਾ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ “ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਹਉ ਭਾਵੈ ਬੁਰਾ ਕਹਉ ਹਮ ਤਨੁ ਦੀਓ ਹੈ ਢਾਰਿ॥” (ਪੰਨਾ ੫੨੮) ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ, ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਵਚਨ ਹੈ।

‘ਨਾਕਹੁ ਕਾਟੀ ਕਾਨਹੁ ਕਾਟੀ ਕਾਟਿ ਕੂਟਿ ਕੈ ਡਾਰੀ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੰਤਨ ਕੀ ਬੈਰਨਿ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਪਿਆਰੀ॥੪॥

ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੪੭੬)

੧. ਨਾ ਮੈਂ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋਕ ਲੱਜਾ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੋਈ ਉਚੇਚਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣਨ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਅੰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵੈਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਪੈਂਡੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਘਨਕਾਰੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ ਜੁਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥

ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ ॥

ਮ:੩, (ਪੰਨਾ ੫੭੦)

ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਨੱਕ ਕੰਨ ਕੀ ਖਾਤਰ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣੀਏ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ “ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ” ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਈਏ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਡੰਬਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਅਡੰਬਰਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਰਜਾਈ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਜਮੀਨਾਂ ਹੀ ਗਹਿਣੇ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੇਨਤੀ

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤਬਦੀਲੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਇੱਕਠ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕਢਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਡੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਉਪਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਖੁਦ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਰੱਜ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਲੋਕਾਈ ਉਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਅਜ ਲੋੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਜੋ “ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਨ ਪ੍ਰਬੋਧੈ ਅਪਨਾ ਪਾਛੈ ਅਵਰ ਗੀਝਾਵੈ” ਦੀ ਕਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ।

ਦੂਸਰੇ, ਸਟੇਜਾਂ ਉਪਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਤਿਤ ਪੁਣੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡ ਕੇ ਜਾਂ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿ ਕੇ ਹੋਰ ਦੂਰ ਧਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਗਲਵਕੜੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਦਰਦੀ ਬਣ ਕੇ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦਰਸਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵੱਡੇ ਇੱਕਠ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਏ, ਨਾ ਹੀ ਵਡੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਲਾਈਆਂ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਖੁਦ ਜਿਥੇ ਚੋਰਾਂ ਪਾਸ, ਧਾੜਵੀਆਂ, ਠੱਗਾਂ ਪਾਸ, ਆਦਮ ਖਾਣਿਆਂ ਪਾਸ ਗਏ, ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਸਿਟਿਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਇਆ। ਉਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ, ਫੋਕਟ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਾਡੀਆਂ ਪਾਸ ਵੀ ਗਏ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀਆਂ ਪਾਸ ਵੀ ਗਏ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਬਣਾਇਆ। ਨਿਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿੰਮੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ।

ਅੱਜ ਅਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੱਕ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਪੰਥ ਉਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਖੁਦ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ

ਅਤੇ ਜੋਗ ਅਗਵਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਰਜ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਦਕ-ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਾਮਯਾਬੀ, ਸਫਲਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ।

ਭੁਲ ਚੁਕ ਦੀ ਖਿਮਾਂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

* * *

ਨੋਟ : ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਲੋਂ “ਵਿਰਸਾ ਸੰਭਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਖ ਸੰਮੇਲਨ” ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ 4 ਫਰਵਰੀ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭਵਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ “ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ” ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ।